

Tahad kaitsta loodust? – Hakka looduskaitsebioloogiks!

Konn Alam-Pedja looduskaitsealal. Autor/allikas: Tanel Eensoo.

LOODUS

Randel Kreitsberg, Tartu ülikool

Täna kell 09.57

Looduse kaitsmiseks on mitmeid võimalusi: võib loobuda muru niitmisest, võib õpetada oma lastele keskkonna suhtes vastutustundlikku käitumist või asuda tööle ametisse, kus looduskaitse on üks töö osa. Millised võimalused selleks on looduskaitsebioloogil, aitab arutleda Tartu ülikooli makroökoloogia vanemteadur Tsipe Aavik.

Kuidas tänapäevane looduskaitse üldse toimib: kas nõ juhuslikult, ehk et kaitstakse seda, mille osas keegi sõna võtab ja ühiskondliku debati algatab (nt Asko Lõhmus ja metsaseadus) või on siin mingisugused taustaprotsessid, mis esmapilgul välja ei paista?

Ei saaks öelda, et looduskaitsetegevus on juhuslik. Meil on looduskaitseadus, mis sätestab Eesti looduskaitse laiemad eesmärgid ning looduskaitse arengukava, mis on strateegiline lähtedokument looduse kaitse ja kasutamisega seotud valdkondade arendamiseks. Tegu on väärtusliku dokumendiga, mille valmimisele on kaasa aidanud ka teadlased ning mille täitmise poole tuleb püüelda. Muidugi tekib igapäevapraktikas küsimusi, kuidas seatud eesmärkideni jõuda, eriti kui mängu astuvad erinevad ühiskonna huvigrupid. Siin kohal peaks olema roll teadlastel, kes aitavad välja pakkuda lahendusi, kuidas ja mis tingimustel jõuda parimate tulemusteni.

Meie kohapealset looduskaitsetegevust mõjutavad reaalsuses suuresti ka Euroopa Liidu looduskaitse-, põllumajandus- või ka kliimapoliitika poolt seatud kohustused. Näiteks on seoses põllumajandus-keskkonnameetmete planeerimisega tekkinud vajadus mõista, millised

meetmed toetavad keskkonda just Eesti kontekstis või ega mõned väljapakutud meetmetest keskkonna ja elurikkuse seisundit hoopis halvemaks muuda. Samuti tuleb meil vastutada EL-i linnu- ning loodusdirektiivis sätestatud liikide ja elupaikade heaolu eest. Olles ratifitseerinud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, oleme endale võtnud ka ambitsioonika kohustuse peatada elurikkuse kao aastaks 2020. Selliste globaalsete ja üle-euroopaliste otsuste langetamisel ja direktiivide loomisel on sisendi andnud just teadlased.

Mulle endale (aga loodetavasti ka teistele looduskaitsebioloogiaga tegelevatele teadlastele) on üha teravamalt kohale jõudmas arusaam, et tänapäevases meediakeskses ühiskonnas on looduskaitseolulistest teadustulemuste tutvustamine ja ka nende teemade laiema konteksti avamine väljaspool teadlaskonda üks äärmiselt oluline samm, selgitamaks neid valupunkte, mis vajaksid kohest sekkumist.

Meie ise nende teemadega kokkupuutuvate teadlastena suisa "kümbleme" sõnumistes, uudistes ja teadusartiklites, mis näitavad loodusseisundi üha halvenevat olukorda. Seetõttu võib meile endale jääda mulje, et neid protsesse peaks automaatselt aduma ka ülejäänud ühiskond. Tegelikuses jõuab sellest teadmisest avalikkuse ette väga väike osa

Meie ise nende teemadega kokkupuutuvate teadlastena suisa "kümbleme" sõnumistes, uudistes ja teadusartiklites, mis näitavad loodusseisundi üha halvenevat olukorda. Seetõttu võib meile endale jääda mulje, et neid protsesse peaks automaatselt aduma ka ülejäänud ühiskond. Tegelikuses jõuab sellest teadmisest avalikkuse ette väga väike osa ehk jäämäe tipp ning osalt just meie enda tegematajätmistest tõttu.

ehk jäämäe tipp ning osalt just meie enda tegematajätmistest tõttu. See vajakajäämine omakorda võib oluliselt mõjutada ühiskondlikku arusaama ning looduse seisundit mõjutavaid otsuseid.

Kes on üldse looduskaitsebioloog ja millal võib teadlast looduskaitsejaks nimetada?

See on huvitav küsimus. Looduskaitsega otsesemalt või kaudsemalt tegelevad ju päris paljud bioloogid. Üsna palju on ka selliseid rahvusvahelisi teadusajakirju, mille eesmärgiks on kajastada just rakendusliku sisuga uurimuste tulemusi (nt *Journal of Applied Ecology*, *Biological Conservation*, *Ecological Applications*, *Applied Vegetation Science* jne). Sellised rakendusliku suunitlusega teadusartiklid hõlmavad enamasti kohustusliku elemendina ülevaadet selle kohta, mis siis täpsemalt on antud uurimuse rakenduslik väljund. Kahjuks sinna see looduskaitseoluline teadustulemus sageli jääbki ning ei leia kunagi teed ei looduskaitse rakendustesse ega ka laiemale üldsusele ette.

Et suurendada looduskaitsebioloogia alaste teadmiste rolli looduskaitse seisukohalt oluliste otsuste langetamisel, on äärmiselt oluline, et looduskaitsebioloog kommunikeeriks teadustulemusi ja ka muid olulisi teemasid lisaks teadusartiklites kajastamisele laiemalt nii ametnik- kui ühiskonnale, osutaks valukohtadele ja oleks valmis osalema lahenduste väljapakumisel ning lähtuvalt vajadustest viiks läbi ka uusi uuringuid ja hindaks senise looduskaitsetegevuse efektiivsust. Mulle aga tundub, et kahjuks ei soosi praegune teadusrahastamise süsteem, kus teaduse “headuse” (ka rakendusteaduse) peamiseks mõõdikuks on eeskätt bibliomeetria (rahvusvahelistes eelretsenseeritud ajakirjades ilmunud teaduspublikatsioonide arv ja neile saadud viited), sellist rohkem ühiskonnale ja praktilistele

väljunditele suunatud tegevusi. Paraku suudavad meist vähesed olla samaväärselt edukad mõlemal rindel.

Bioloogid Raivo Mänd ja Marko Mägi väliuuringuil. **Autor:** Erakogu

Toome praktilise näite ühest looduskaitsebioloogide eduloost:

Botaanika osakonna teadlased on juba mitmeid põlvkondi tegelenud pool-looduslike koosluste uurimisega. Teadusuuringud näitasid, et nende koosluste pindala ja sellest tulenevalt ka nendel kooslustel kasvavate-elutsevate liikide käekäik on viimase aastasaja jooksul märkimisväärselt halvenenud, mis andis alust tõstatada pool-looduslike koosluste taastamise ja kaitse vajaduse teema. Üheskoos looduskaitsepraktikutega Keskkonnaametist ja keskkonnaministeeriumist käivitati projekt “Elu alvaritele”, et loopealsete taastamis- ja hooldustöid korraldada. Teadlaste ning praktikute koostöös informeeriti ja kaasati projekti ka maahooldajaid-maaomanikke, sest ainult tänu nende huvile ja tahtele neid kooslusi majandada on võimalik sellist suuremastaabilist projekti ellu viia. Selle positiivse näite varal võiks öelda, et lootust ja võimalusi sarnaseks koostööks teadlaste, looduskaitsepraktikute ning avalikkuse vahel on ka muude looduskaitseteemade osas.

Milliseid teadusuuringuid Eesti looduskaitse praegu vajab?

Hiljuti toimusid keskkonnaministeeriumis mõttetalgud, et kaardistada looduskaitsetegevuse planeerimise ja korraldamisega igapäevaselt kokkupuutuvate inimeste vajadused ja arvamused selles osas, milliseid looduskaitse uuringuid me lähitulevikus vajame. Sealt koorus välja ligi 70 looduskaitse olulist teemat, mis vajaks lähiajal täiendavat teaduslikku

Kahjuks ei soosi praegune teadusrahastamise süsteem, kus teaduse “headuse” peamiseks mõõdikuks on eeskätt bibliomeetria (rahvusvahelistes eelretsenseeritud ajakirjades ilmunud teaduspublikatsioonide arv ja neile saadud viited), sellist rohkem ühiskonnale ja praktilistele väljunditele suunatud tegevusi.

uuringut. Olulisemate teemade seas näiteks: põllumajandustoetuste mõju elurikkusele, metsade majandamine (väljaspool rangelt kaitstavaid sihtkaitsevööndeid) ning pool-looduslike koosluste hooldusmeetmete mõju ja efektiivsus.

Ma olen maastikuökoloog makroökoloogia töörühmast ning mind huvitab teadlasena see, kuidas mõjutavad suuremas ruumiskaalas toimuvad protsessid seda, mida me mingil väiksemal pinnauhikul lõpuks näeme. Meeldiva üllatusena tõdesin meie ühisel üritusel, et vastuseid küsimustele, kuidas mõjutavad elurikkuse seisundit maastiku skaalas toimivad protsessid, ootavad ka looduskaitsepraktikud ja ametnikud: kuidas tuleks maastiku skaalas metsi majandada, et säiliks toimiv elupaigavõrgustik; milline on lageraielankide suuruse ja maastikul paiknemise mõju elurikkusele; milline peaks olema kaitsealade sidusus?

Tegelikult võib öelda, et paljud mainitud teemadest kattuvad meie instituudi looduskaitsebioloogide huviorbiidis olevate valdkondadega. Loodetavasti leiab see teadlaste ja praktikute koostöös asetleidnud mõtteharjutus ka sisuka ja Eesti looduse kaitset märkimisväärselt edendava järje. Lootust igal juhul on.

Toimetaja: Randel Kreitsberg, Tartu ülikool